

„ENGEM MINDIG A GYEREK ÉRDEKELT...”

Beszélgetés a 90 éves Kmetyi Ferencsel

Előttünk üdítő, narancslé. Kötetlenül beszélgetünk a régi időket emlegetve Kmetyi Ferencsel, a Nógrád megyei pedagógus társadalom „nagy öregjével”. Közismert és népszerű személyiség Salgótarjánban és Nógrád megyében. Volt tanítványai, szép számú ismerősei ma is ráköszönnek, ha szikár alakja valahol feltűnik.

1951 óta ismerem őt, azóta, hogy elkezdtem tanulmányaimat a salgótarjáni gimnáziumban. Akkor az intézmény igazgatója volt.

Az 1968-ban létrehozott Salgótarjáni Dolgozók Középiskolájában, ahol igazgatóként tevékenykedett, éveken át voltam beosztott tanára. Óraadóként alkalmazott, munkát adott, s fiatal tanárként úgy éreztem, megbecsült. 1972. legvégén váltunk el egymástól, akkor amikor más munkaterületre kerültem. Most a tanítvány és a pedagógus „jogán”, valamint a közelgő születésnap okán faggatom Őt a Balassi Bálint Megyei Könyvtárban, ahol gyakorta találkozgatunk.

– *Kezdjük az elején. Tudjuk, Feri bácsi nem salgótarjáni születésű...*

Losoncon születtem 1912. november 30-án.

Apám Kmety József - ő még két „t”-vel és „y”-nal írta a nevét. Zománcozó szakmát tanult. Az első világháborúban katona. Aztán jött minden, ami a háborúval járt: Szerbia, Doberdó, hadifogság. Édesanyám Majercsák Anna, varrónő volt, sokat dolgozott, a házaknál is vállalt munkát.

Szüleimmel és három leánytestvéremmel, s velem együtt hattagú volt a család. Ők mindnyájan már rég a losonci temetőben örök álmukat alusszák.

– *Az iskolák gondolom Losoncon kezdődtek Feri bácsi számára.*

A katolikus elemi iskolában kezdtem Losoncon. Majd a gimnázium következett. Mivel Losonc városa a trianoni döntést követően az újonnan alakult Csehszlovák Köztársaság területére került, ez a gimnázium szlovák-magyar vegyes intézményként működött. A kiemelten kezelt reáltárgyak mellett a nyelvek garmadáját tanultuk. Szlovákot már kezdettől fogva, aztán másodiktól németet, harmadikban franciát, ötödikben latint, hatodikban angolt.

– *Már említetted egyszer, hogy gimnáziumi éveid idején jelen voltál Masaryk elnök losonci látogatásakor.*

Tomas Masaryk, az első Csehszlovák Köztársaság elnöke, 1928-ban látogatott Losoncra. A nagy drámaíró, Madách Imre iránti tiszteletből felkereste annak alsósztrégovai nyughelyét is. S gondoskodott Madách Imre földi maradványainak méltó helyre történő elhelyezéséről.

– *A gimnázium befejezése?*

Úgynevezett alternatív érettségit tettem a losonci szlovák-magyar gimnáziumban. Amit, mind módszert és lehetőséget, nagyon jónak tartok.

– *Mi volt ennek a lényege?*

A választhatóság. A losonci szlovák-magyar gimnáziumban a következő témakörök közül választhatott a maturáló: matematika-fizika, latin és egy élő idegen nyelv, valamint irodalom-történelem.

Ez a választhatóság azt jelentette és eredményezte, hogy az őt érdeklő tantárgyakban, tudományokban jobban elmélyülhetett a diák. Ma is csak javasolni tudom a bevezetését, alkalmazását.

Én az első témakörből (matematika-fizika) érettségiztem kiváló eredménnyel. Még az érettségimhez annyit, hogy alatta változott meg a nevem. Az érettségi alatt közölte velem osztályfőnököm, Havas Vilmos, hogy vezetéknevem mostantól: „Kmetyi”. Ma sem tudom miért tűnt el belőle az egyik „t” és az „y”. Nem indokolták a változtatást, nem mondtak többet semmit.

Mivel egyidő óta tudatosan készültem a pedagógus pályára, következett a prágai Károly Egyetem. Méghozzá matematika-ábrázoló-geometria szakon.

– *Milyenek voltak az egyetemista évek a fiatal állam, Csehszlovákia fővárosában?*

Az egyetemisták előkelő helyet foglaltak el a csehszlovák társadalomban. Sok kedvezményben (utazási, színház-mozi és múzeumlátogatási kedvezmények) részesültek. Én azonban ezek mellett (vagy ezek ellenére is) különböző munkákat vállaltam: magántanítás, statisztálkodás, pénztárnokság... Egyetemi diplomámat 1938. júniusában kaptam kézhez.

– *Sorsdöntő lehet az ember életében a pályakezdés, az első munkahely.*

Az akkor (1938) még Csehszlovákiához tartozó Beregszászon kezdtem pedagógiai pályafutásomat tanárként, az állami gimnáziumban. Ahol egyaránt oktattam cseh nyelven és magyarul. 1938. karácsonya előtt közvetlenül a Magyarországhoz visszacsatolt Lévára kerültem, itt is az állami gimnáziumba. Először beosztott tanár voltam, majd egy év múlva helyettes lettem Kékessy János igazgató mellett.

– *Következtek a legszörnyűbb évek. Hogyan élted át a háború időszakát?*

Közép-Európában és Magyarországon mindig nehéz volt élni, a második világháború idején pedig egyenesen elviselhetetlen volt az élet.

Persze meg lehetett úszni a háborút is, mint minden mást, ha valaki nagyon dörzsöltnek bizonyult. Én nem úsztam meg. Katonáskodás, hadifogság egyaránt osztályrészemül jutott. 1942 augusztusától szolgáltam a magyar hadseregben. Először Lévára hívtak be a gyalogságához.

Keserves időszaka volt ez az életemnek. Nedves fűvön, pocsolyákban kellett feküdni, mászni. Egy félőrült főhadnagy parancsára, aki állandóan a „Valahol Oroszországban” című nóta dallamára meneteltetett bennünket. Nagy szerencsémnek tartottam, hogy Lengyelországot megúsztam, ahová a rendfenntartó különítmény tagjaként akartak kivezényelni. Ugyancsak szerencsém volt, amikor katonai számvevőségi tanfolyamra küldtek Pécsre, amit kitűnő eredménnyel el is végeztem. Ezt követően rövid ideig Székesfehérváron szolgáltam, majd Budapestre kerültem a Honvédelmi Minisztériumba.

A fővárosban végignéztem a németek bevonulását 1944. március 19-én, és végigéltem a bombázásokat, s hídjaink Dunába robbantását. A szovjet hadsereg közeledtére Budapestről Vépre kellett vonulnunk. Ausztria területén amerikai fogságba estem, ahol angol nyelvtudásomnak vettem különösen hasznát.

– *Következzék Salgótarján... Hogyan kerültél a városba?*

1947. január hó 10-én érkeztem a salgótarjáni általános gimnáziumhoz Léváról mint magyar tanár, akit kitelepítettek.

Dr. Bíró Lajos Pál a Budapest Vidéki Tankerület vezetője (egykori lévai igazgatóm), valamint egy minisztériumi ismerősöm, Hornyák Odilló segített ebben.

Salgótarjánban kiváló tantestületet találtam. Czakó János volt az igazgató, akit igen felkészült nevelők vettek körül. Mikuska Imre helyettes, Pettendi Gizella, Kerecskei Sarolta, Mészáros Zoltán, Mesterházi Lajosné, a Szász-házaspár.

Ez a tantestület azonban méltatlan külső feltételek között végezte munkáját, egy barakk-szerű épületben. Közös udvar a Kereskedelmivel. Ez akkor változott meg, amikor 1948 őszén a gimnázium a volt csendőriskola épületébe költözött.

– *Beosztott tanárból hamarosan igazgatóhelyettes, majd igazgató lettél.*

Czakó János igazgatósága alatt, 1948-ban igazgatóhelyettes lettem a salgótarjáni gimnáziumban. Nem sokkal később – 1949. március 22-én – „másodállásban” kineveztek a Pest Megyei Tankerület szakfelügyelőjévé. Ebben a minőségemben számtalan iskolában végeztem ellenőrzést, sok pedagógust láttam el segítő tanáccsal. Nem sokáig maradtam a szakfelügyelői beosztásban, a felmentésemet kértem, mivel úgy ítélt meg, ez a szerepkör gátolja az iskolai feladatok ellátását. Közben a cseh diplomámat magyarrá

kellett hitelesíteni. Tanulni kellett, s Debrecenben vizsgáztam, példának okáért magyar nyelv- és irodalomból. Aztán Czakó Jánost felmentették, az igazgatóságot én vettem át 1949. augusztus 26-án.

– *Sok minden történhetett igazgatóságod alatt. Hiszen nem akármilyen időszak volt az 1940-es évek vége és az 1950-es évek eleje.*

Így igaz. Példának egy nagyon érdekes és váratlan epizódot mondok el gimnáziumi igazgatóságom rövid korszakából. Egy nem várt, meglepetés-szerű látogatást.

Az egyik délelőttön megjelent egy magas szikár férfi az iskolában, csak úgy „natúrban”, minden kíséret nélkül. Az igazgatót kereste. Bemutakoztam neki, ő is bemutatkozott:

– Erdey-Grúz Tibor vagyok – mondta.

Ő volt a miniszter.

– Hallottam az iskoláról – folytatta –, beugrottam, hogy beszéljünk. Majd azt kérte, hogy megnézhessen egy biológia órát. Barcs Károlynak volt éppen biológia órája, oda mentünk. S aztán olyan észrevétlenül elment, ahogyan jött.

– *Kevesebben tudják, hogy Kmetyi Ferenc volt Salgótarján harmadik középiskolájának, a „gépiparinak” első igazgatója.*

1950. június 14-én megbízást kaptam a „47. számú ipari gimnázium általános gépészeti tagozat” igazgatói teendőinek ellátására. Az 1950. őszén beinduló 47. számú ipari gimnázium általános gépészeti tagozat tekinthető a gépipari technikum (később szakközépiskola) ősének, kezdetének. Ennek valóban én voltam az első igazgatója.

1952. július 31-én aztán elhagytam az iskolát, és a Nógrád Megyei Tanács Oktatási osztályára kerültem szakelőadói minőségben. Majd dr. Ravasz Dezső után iskolai csoportvezető, s osztályvezető-helyettes lettem. Ebben az időben állandóan kint jártunk az iskolákban, ellenőriztük, segítettük a munkát. Magam a megye minden iskoláját (még a tanyasiakat is) meglátogattam. Fő elv az volt, hogy hatékonyabbá tegyük a munkát.

Pedagógiai gyakorlatomból is tudom, hogy Kmetyi Ferencről, a Megyei Tanács oktatási – majd művelődési – osztályának helyettes vezetőjétől igencsak tartottak az ellenőrzöttek. Mert körültekintően járt el, alaposan megnézte a munka menetét, minőségét, sőt még az adminisztrációt is. Mindenki tisztában volt vele, hogy előtte nem lehet mellébeszélni, nem lehet eltitkolni semmit sem, hiszen kiválóan ismeri az iskolai feladatokat, részletesen tájékozott az iskolai munka kérdéseiben.

Ellenőrzéseim során az az elv vezetett mindig, és minden körülmények között, hogy az ellenőrzötteket (igazgatókat, beosztott pedagógusokat) nem kritizálni kell elsősorban, hanem hasznos tanácsokkal kell ellátni őket.

Az 1956-os salgótarjáni eseményeknek egyik fő központja a Megyei Tanács épülete és az oktatási osztály volt.

Az 1956-os események során különös szerepet kapott az osztály. Hiszen Mlinarik István és Lénárt Andor érintettek és érdekelték voltak. Ők sokszor ösztönöztek, hogy kapcsolódjon be az osztály a mozgalomba.

Én tiltakoztam, és hivatalosan megtiltottam az osztály felhasználását. Közöltem, mindenki azt csinál egyénileg amit akar, én nem tudok semmit sem tenni ellene. Majd eldől mi lesz, ez nem az osztály kérdése. Az elnökhelyettes szabad kezet adott mindenkinek, én ehhez tartottam magam. Azért volt nekem ekkor döntő szerepem, mint helyettesnek, mert az osztályvezető félreállt.

Egyébként Laukó György elnökhelyettes ellene volt a konfrontációnak, és próbálkozott egyezkedni. Sikertelenül. Sortűz lett a vége. A sortűz során találatot kapott a megyei rendőrkapitánysággal szemben lévő lakásunk is.

– *Ezek után került sor a megtorlásra.*

Pedagógusok között is. Sok volt a feljelentés, amit leginkább a bosszúvágy sugallt. A valós vagy vélt sérelmek miatt élt a visszaütés vágya.

– *Fontos és nem éppen hálás szerepet osztottak rád ebben a nyugalmasnak egyáltalán nem mondható szituációban. Mit tettél és mit tehetted? Milyen álláspontot képviseltél amikor eljárások folytak egyes pedagógusokkal szemben?*

Az eljárások során mindig a rendelkezésekre, az előírásokra, a Munka Törvénykönyv paragrafusaira, azok betartásának szükségességére hivatkoztam. Ez akkor azoknak a pedagógusoknak a védelmét jelentette, akik ellen intézkedés folyt.

Még a megyei pártbizottság osztályvezetőjével (később ideológiai titkára) szemben is a rendelkezésekre, a Munka Törvénykönyvére hivatkoztam. Aki egyébként levélben utasította a Megyei Tanács osztályvezetőjét az ötvenhatos eseményekben szerepet vállalt pedagógusokkal szembeni szigorú eljárás alkalmazására.

– *Sok ilyen „pedagógus-ügy” volt?*

Voltak ügyek, amelyeket az én utasításomra bizottságok vizsgáltak ki. Én csakis azoknak a pedagógusoknak az elbocsátásával értettem egyet, akik vétettek a pedagógus hivatással szemben. Akik a rábízott gyerekeket használták fel saját céljaik megvalósítása érdekében. Azt mondtam nekik, hogy senkinek nincs joga a rá bízott gyerekeket veszélyes kalandokba beszervezni. Ezen bűn elkövetőit elbocsátottuk, vagy eltanácsoltuk. Csak egy páran voltak. Többségüket egyébként a bíróság később visszahelyezte munkakörükbe. Ráadásul még jelentős kártérítést is megítéltek nekik.

– *Feri bácsi sportszeretetről és sporttevékenységéről is sokan tudnak.*

Gyerekkorom óta sportoltam, természetesen amatőr módon. Röplabdáztam, kézilabdáztam. Losoncon kezdtem, majd egyetemistaként folytattam Prágában, tanárként pedig Beregszászon és Léván. Salgótarjában pedig pedagógus röplabdacsapatot szerveztem. Ebben segítőtársam volt többek között Palkovics Gyula és Tóth András.

Salgótarjában a sport irányításába is bekapcsolódtam. Részt vettem a MHK-mozgalom („Munkára-Harcra-Kész – sportmozgalom”) megyei megszervezésében.

1948-ban a városi sportbizottság tagja lettem. 1951-ben Vertich Józseffel megszerveztük a Megyei Atlétikai Szövetséget, amelynek első elnöke lettem.

Hosszú ideig szerkesztettem Vertich Józseffel az Atlétikai Híradót, amely havonta jelent meg. Mint az Atlétikai Szövetség elnöke aztán tagja lettem a Megyei Sportbizottságnak. Sőt, pár éven át az Országos Sportbizottságnak is tagja voltam.

– *És az egyik legnagyobb szerelmed, a sakk...?*

A sakk, azt csodálatos valami, gondolkodásra, variációk kitalálására serkent. Közel áll a matematikához.

– *90. születésnapodon hogyan összegzed életedet?*

Soha nem bántam meg, hogy pedagógus lettem, mert sok szép élményem volt, és sok-sok ember ma is szeretettel gondol rám. De mégis azt mondom, nem szeretnék ma pedagógus lenni, sem aktív sportvezető, mert ma mindenkit nem a munka minősége, hanem a pénz és a „haveri”, baráti, politikai kapcsolatok határoznak meg. Engem pedig a gyerekek érdekei, fejlődése, nemes tulajdonságainak fejlesztése érdekelt, és ma is azt tartom mérvadónak. Nyugdíjba vonulásom után nem foglalkozom iskolai oktatási munkával, csak csodálkozom a sok szélhámoskodáson, és a gyerekek kísérleti nyúlként való kezelésén.

– *A jelentős korú embertől mindig megkérdezik: Mi a hosszú élet titka?*

Azt hiszem az egészséges életmód, a munka, a sokirányú tevékenység. Mint ahogyan az emberi élet értelmét is valahol itt kell keresni.